

A person wearing a white knit hat and a dark jacket is sitting on a large, dark rock in the foreground, holding a camera up to take a picture of a massive, blue-tinted glacier in the background. The glacier is composed of large, jagged ice blocks. The water in the foreground is filled with smaller ice floes.

Людмила Филипова

ПЪТУВАНЕ ДО КРАЯ НА СВЕТА

Ludmila Filipova

A JOURNEY TO THE END OF THE WORLD

enthusiast

Людмила Филипова

**ПЪТУВАНЕ
ДО КРАЯ
НА СВЕТА**

Ludmila Filipova

A JOURNEY TO THE END OF THE WORLD

enthusiast

София, 2024

Людмила Филипова
Пътуване до Края на света

© Людмила Филипова, автор, 2015, 2024

© Величка Филипова, превод на английски, 2015, 2024

© Яна Арзиропулос, дизайн на корицата и оформление, 2024

© Снимка на корицата, Бойко Йорданов, 2024

© Снимки – личен архив на автора, 2024

© Снимки – Бойко Йорданов (с. 70, 71, 76, 95, 194, 203), Николай Петров (с. 83 (ляво), 87 (ляво), 90), Николай (Коко) Петков (с. 34), Пламен Стоянов (с. 36), о. р. капитан I ранг Камен Кукуров (с. 280), Йордан Йорданов (с. 278, 281), 2024

© Enthusiast - запазена марка на „Алто комюникейшънс енд пбблишинг“ ООД, 2024

ISBN 978-619-164-624-1

ПРЕДГОВОР

FOREWORD

Искрено завиждам на всеки, стъпил за пръв път на Антарктида. Най-студеният, най-ветровитият, най-високият и най-пустинният континент на Земята неудържимо привлича хората през последните два века от човешката история. Всеки, стъпил на суровите ледено-каменни брегове с мързеливо изтягащи се тюлени и тропаво поклащащи се пингвини, които ловко се гмуркат в ледено-студените и кристалночисти води. Там властват космически студове и ураганни ветрове, феерия от цветове в играта на слънчевите лъчи, безкрайните снежни простори и ледени скулптури сякаш са изваяни от ръката на невидима вълшебница. Магия властва над този далечен южен континент, наречен Антарктида. Той е предизвикателство за човешкия дух, който е дръзнал не само да го завладее и опознае, но и да съхрани красотата му за бъдещите поколения. Красота, която обхваща

Isincerely envy everyone setting foot on Antarctica for the first time.

The coldest, windiest, highest, and most desolate continent on Earth has been alluring people for the last two centuries of human history. For those who have stepped on its inhospitable shores and caught their first glimpse of seals lazily sprawling on the icy stone, or of penguins agilely waddling and diving into the ice-cold, crystal-clear waters, the magnificence of the continent's nature holds unending fascination. Cosmic cold and hurricane winds rule the place, while the play of sunrays brings an extravaganza of colors against the endless snowy vistas and ice sculptures that seem to have been chiseled by the hand of an invisible fairy. There is a kind of magic reigning over this distant southern continent called Antarctica. It continues to challenge the human spirit which has dared to conquer and explore it, but also wants to preserve for the future generations the beauty comprising one tenth of our planet. Those who have once fallen under the spell of Antarctica stay in love with it for the rest of their lives.

It is no accident that the English, who claim to be its discoverers, called it the 'White Mistress.' For some, it is a white

1/10 от нашата планета. Който веднъж се е докоснал до Антарктида, остава влюбен в нея за цял живот.

Неслучайно англичаните, които претендират за първооткривателство, я наричат White Mistress. За някои е Бялата господарка, но за много други тя е Бялата любовница. Девствената ѝ красота пленява завинаги.

Благородно завиждам на Люси. Представям си вълнението, което е изпитала при първата си среща с тази митична земя. Четейки книгата ѝ ред след ред, страница след страница, неусетно се потапяш в атмосферата на една ледена приказка, изгълнена с възторг и преклонение пред величието и красотата на природата. Това е честна, искрена книга, показваща чувствата от първичното докосване до един свят, непокварен и все още незамърсен от човешката алчност и глупост.

Пътуването до Края на света започва от летище София и ген след ден читателят преживява премеждията на малката група от 23-тата Българска антарктическа експедиция през Буенос Айрес, Пунта Арена и къщата на Инес, военните самолети „Херкулес“ и испанския океанографски кораб „Есперидес“ до пристигането на полярната ни база „Св. Климент Охридски“.

mistress indeed, while for others, it is a white lover. Its unspoiled nature captures one's soul forever.

I feel noble envy for Lucy, for the excitement she must have felt during her first encounter with this mythical land. Line after line, page after page, her book enchants the reader with its aura of an icy fairytale and the author's rapture and adoration of the majestic beauty of nature. This is an honest, heartfelt depiction of the first contact with a world still uncorrupted and unpolluted by human greed and foolishness.

The journey to the end of the world begins at Sofia airport, and continues with a day-by-day account of the adventures of the small team comprising the 23rd Bulgarian Antarctic Expedition. It takes the reader through Buenos Aires, Punta Arenas, Ines's house, the Hercules military aircraft and the Spanish oceanographic ship Hesperides, all the way to the arrival at our St. Kliment Ohridski Station. This is a strange, exotic route, described in lively and colorful detail but also rendering the author's rising impatience in anticipation of the meeting with Antarctica, the place she has dreamed of since childhood.

The descriptions of stepping on the Bulgarian coast, the first meeting with penguins who do not fear human beings, the silence broken only by the sound of ice cracking, the thundering waves and the crash of collapsing glaciers, are captivat-

Необичаен екзотичен маршрут, описан живо, пъстро, с постепенно нарастващо нетърпение и очакване на срещата с мечтаната Антарктида.

Завладяващи са описанията на стъпването на българския бряг, срещата с първите пингвини, които не познават страха от човека, тишината, нарушавана единствено от пропукването на леда, грохота на вълните и тътена на сгромолясващите се ледници. Поглъща те възторгът на автора от дивата природа и усещането, че сякаш си на друга планета.

Книгата на Людмила Филипова не е дневник на едно пътуване или традиционен пътепис за екзотични места. Тя е послание да съхраним не само девствената природа и живот на Антарктида, но и да запазим себе си и човешките си взаимоотношения в най-висшата им форма. Тя не е само за едно дълго пътуване през света, но и през нас самите.

Въпросите, поставени в края на книгата: Неизбежна ли е гибелта на Антарктика? А на света? Възможно ли е да се променим?, чакат отговор от всеки един от нас. Нека всички заедно да спасим уникалната ни и прекрасна планета.

Проф. д-р Христо Пимпирев

ing. One cannot help sharing the author's fascination with wild nature and her sense of being on another planet.

Ludmila Filipova's book is not a travel diary or a traditional story of a journey from one exotic place to another. It is a message, an appeal to preserve not only Antarctica's pristine nature and wildlife but also the best of our inner selves and the highest forms of our human relationships. It is not just about a long journey across the world, but about one through our own souls as well.

The questions raised at the end of the book – "Is Antarctica doomed? What about the rest of our world? Is change for the better possible?" – await their answers from each and every one of us. We all need to join together in order to save our unique and magnificent planet.

Prof. Dr. Hristo Pimpirev

ЮЖНИЯТ ПОЛЮС

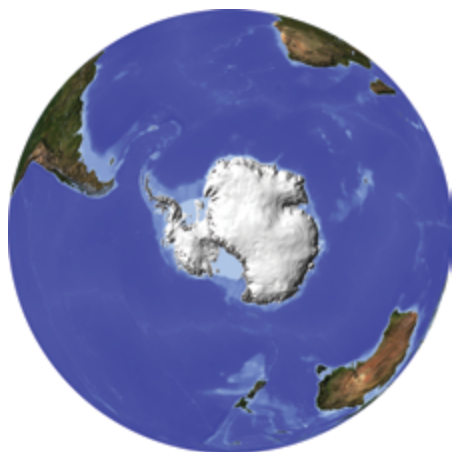
THE SOUTH POLE

Много велики хора са стигали до Антарктида и Южния полюс. Мнозина са отбелязали немислими гори постижения. С ежедневен риск за живота, в почти непосилни условия и при жестоки лишения. Антарктида е видяна за пръв път през 1820 година от руска експедиция, оглавявана от Фадей Белингсхаузен и Михаил Лазарев. Сред най-знаковите е епичното съревнование между норвежеца Роланд Амундсен и англичанина Робърт Скот за покоряване на Южния полюс, което ще остане завинаги в историята. На 16 декември 1911 г. щурмова група от четирима норвежки полярници достига Южния

Мany remarkable individuals have reached Antarctica and the South Pole. Despite the unbearable conditions, life-threatening perils and harsh deprivations, they have always persevered.

The first to lay eyes on the icy continent were probably the members of a Russian expedition, led by Fabian Bellingshausen and Mikhail Lazarev in 1820. Around the same time, the American William Smith reached the Southern Shetland Islands. And the Englishman Edward Bransfield recorded in his journal that in February 1820, his two-masted ship, the *Williams*, sailed near the Antarctic Peninsula.

The most heroic period of polar exploration unfolded at the end of the 19th and the beginning of the 20th century. A num-

полюс със ски и кучешки впрягове. Връщат се благополучно, като за 99 дни изминават над 3000 км. На 7 март 1912 г. от австралийския граф Хобърт Амундсен съобщава на света, че Южният полюс е покорен.

През ноември 1911 г. четиринадесет души, начело с Робърт Скот, тръгват към Южния полюс и освен кучешки впрягове използват понята и три моторни шейни. За беда понятата скоро измират, а шейните се развалят. Единствено кучетата се справят отлично с тежкото натоварване на тежките шейни в снежните виелици, но за съжаление тези верни приятели на човека са твърде малко. На 260 км от полюса Робърт Скот се оказва сам с петима души от шурмовата група. Останали без кучета, те са принудени да продължат със ски, като теглят сами тежките шейни. На 18 януари достигат Южния полюс, но вместо славата на първооткриватели там ги чака норвежкото знаме. Разочарованието е голямо и гухът им бързо пада. Завръщането се превръща в героична епопея. Деведневна буря погребва в легената си презръдка героите от покоряването на Южния полюс само на 20 км от хранителния склад. Последните думи на капитан Скот са записани в дневника му на 29 март

ber of expeditions were launched during that time: by the Frenchman Charcot, the Englishmen Scott and Shackleton, the Belgian Gerlache, the Norwegians Borchgrevink, Amundsen and Nordensheld, the Germans Drygalski and Filchner, the Australian Mawson, and the Japanese Shirase. Without any modern technology, transportation or equipment, those brave adventurers blazed the trail toward the last unexplored continent on Earth. There are few people on our planet who have never heard the names of the Englishman Robert Scott and the Norwegian Roald Amundsen. Their epic race to conquer the South Pole has been forever etched in history.

On December 16, 1911, Amundsen and his vanguard team of four polar explorers reached the South Pole on skis and dog-sleds. They returned successfully, covering over three thousand kilometers in ninety-nine days. On March 7, 1912, from Hobart, Australia, Amundsen declared to the world that the South Pole had been conquered.

In November, 1911, a team of fourteen men, led by Captain Robert Scott, also headed towards the South Pole. In addition to dog-sleds, they also used ponies and three motorized sleds. Misfortune struck when the ponies succumbed to the elements and the motorized sleds broke down. Only the dogs endured, valiantly pulling the sleds loaded with heavy provisions through the raging blizzard. In the end, the loyal animals proved no match

1912 г.: „Останало ни е гориво за две чаши чай на всеки и суха храна само за два дни. От 21 март навън върлува свирепа фъртуна. Мисля, че няма на какво да се надяваме. Всеки ден очаквам да се измъкнем и да тръгнем към депото, което е само на 11 мили от нас, но не можем да се покажем от палатките. Ще се съпротивяваме докрай, но ставаме все по-слаби и този край не ще да е далеч. Прощавайте, не съм в състояние да пиша повече. За Бога, не изоставяйте близките ни!“

Преди четвърт век и ние, българите, се включихме в щурма на суровия Леден континент. Професор Христо Пимпирев пише в дневника си:

„23.12.1987 г.

Отново времето е отвратително. Навън Фил е направил антарктическа тоалетна. Тя представлява стена от ледени блокове по посока на вятъра и голяма дупка под нея. Когато влезеш, отгоре ти се сипе снежен прах, но все пак е по-добре, отколкото направо на виелицата.

Поставеният отстрани прът не е за да се пазиш от зверове, а за да се намери клозетът, когато нищо не се вижда от виелицата.

Това е мястото на земята, където не можеш да срещнеш друго живо същество поне на 200 км от

for the cruel forces of nature. Two hundred and sixty kilometers away from the Pole, Robert Scott and the five remaining members of his crew faced the challenge alone. Left without dogs, they decided to continue on skis, dragging the heavy supply sleds themselves. On January 18, they reached the South Pole, where instead of the glory of discovery, they found the Norwegian flag. The disappointment was crushing, and their spirits sank. The return journey through a nine-day blustering gale turned into a heroic epic struggle with a tragic end. Only twenty kilometers from the next supply station, the conquerors of the South Pole were crushed in the storm's icy embrace. On March 29, 1912, Captain Scott made the final entry in his travel journal: *“Since the 21st, we have had a continuous gale from W.S.W. and S.W. We had enough fuel only to make two cups of tea apiece and bare food for two days on the 20th. Every day we have been ready to start for our depot 11 miles away, but outside the door of the tent it remains a scene of whirling drift. I do not think we can hope for better things now. We shall stick it out to the end, but we are getting weaker, of course, and the end cannot be far. It seems a pity, but I do not think I can write more... For God's sake, look after our people.”*

A quarter century ago, the Bulgarians also joined the drive to explore the icy continent. An excerpt from the journal of Professor Hristo Pimpirev reads:

морския бряг. Единствените живи същества в ледената виелица в момента сме ние четиримата, а на нашия остров, който е 400 км дълъг и 230 км широк, има само още двама изследователи на база „Фосил Блъф“. Днес почти не видяхме Борето и Фил, тъй като да си погледеш носа навън е цяло геройство. Малко развлечение са емисиите по радиото, от които разбираш, че не си само ти, а и други са на същото гередже, пък на „Ротера“ са пуснали течеща вода. Това по-добре да не ни го бяха казвали, защото ние тук сигурно ще се вмиришем от мръсотия. Температурата на Дисепшън е 12°C на нулата и грее слънце. Направо тропик. На нас ни стига тази награда, че сме в истинската Антарктида. Имахме храна за 40 дни, парафин за 60 и бензин за 250 км. До края на януари ще изкараме, а после ще хвърляме чоп кого да изядем пръв, както се шегува Пит. Ако времето не се оправя, ще се разболеем от лежане и бездействие, захвърлени накрай света, сред безкрайна ледена планинска пустош, брулени от побеснял и озверял снежен ураган. Температурите отново паднаха и може би са -15°C.“

Благодарение на смелостта и упоритостта на първите българи,

“December 12, 1987

Once again, atrocious weather. Phil has built an Antarctic toilet outside. It's basically a wall of ice blocks on the windy side and a large hole beneath. When you go inside, icy powder drizzles on you from above, yet it's still much better than being right there in the blizzard outside.

The pole attached to the side is not a makeshift weapon to ward off wild beasts, but a safety grip to keep you from being blown away by the whirlwind.

This is the one place on Earth where you won't find another live being within two hundred kilometers from the sea shore. At this moment, the four of us are the only humans in this icy tempest. On our island, which is 400 kilometers long and 230 kilometers wide, there are only two other researchers, at the Fossil Bluff Station. We have hardly seen Phil and Boris today, as even peeking outside is a heroic feat. Our only diversions are the brief radio sessions, letting us know that there are others sharing our plight and that at Rothera Station, they just got running water. We were better off not knowing that last bit, as we surely stink of something awful at this point ... The temperature on Deception Island is 12°C, and it is sunny outside. Practically tropical. We're just happy to be in the real Antarctica. That's the only reward we need. We started off with food for forty days, paraffin wax for sixty, and gas enough to cover 250 kilometers. We'll somehow make it to January. After that, we'll eat

стъпили на Антарктида, днес всички ние с гордост можем да кажем, че сме една от малкото страни, представени там. Имаме вече и база, до която имам шанса да стигна и аз.

Аз конкретно тръгнах с идея за проект – да изследвам и наблюдавам природата и живота там, докато все още го има непокътнат и непревзет, и да донеса максимално автентична информация на хората чрез гуми и с визуи. Защото вярвам, че единствено по-доброто познаване на това място и на неговата значимост на световно ниво може да помогне за по-трайното му съхранение. Защото трябва да го пазим дори от самите нас. Защото по-масовите посещения биха били опасни и фатални както за самата Антарктида, така и за всеки, желаещ да я зърне лично. Но преживяването може да стигне до хората чрез книги, снимки и филми.

Благодарна съм на професор Пимпирев, че оцени проекта ми и ме включи в 23-тата българска антарктическа експедиция. Благодаря и на всички, които срещнах по пътя ни и в българската база – за помощта, гостоприемството и всеотдайността.

Няма да повтарям многократно казаното за Антарктида, а ще се опитам да се огранича до личните

whoever draws the shortest stick, as Pete likes to joke. Unless the weather improves, we'll get sick of lying around, doing nothing inside our flimsy tents, abandoned at the end of the world, among the endless desert of ice-trapped mountains, whipped by a savage snowy hurricane. The temperature is once again near -15° C."

Thanks to the courage and determination of the first Bulgarians to set foot on Antarctica, today we can all proudly acknowledge that our country is one of the few represented on the continent. We already have a permanent Antarctic base, which I, too, had the chance to visit.

I embarked on this journey with a special project in mind – to observe and investigate life and nature in Antarctica, while such untouched and unspoiled natural marvels still exist, and to relate my experiences to others through written words and images. The broader our knowledge and understanding of the universal significance of this faraway world is, the more effectively we, as a society, will be able to preserve it for future generations. We need to save it, even from ourselves. While the controlled exploration of Antarctica is crucial for the progress of science, a wave of mass tourism and exploitation may prove fatal not only for the continent, but also for all who wish to see it. The most accessible and responsible way to get an authentic glimpse of the treasure that is

ми преживявания и любопитните факти за тази непозната земя. Защото както казват по-опитните – Антарктида те изумява най-силно на първата среща. Тогава сетивата ти са изострени за всяко усещане. И то е по-силно откогато и да било по-късно. Записвам всяко с цел да го предам колкото се може по-пълноценно и живо на вас, читатели, за да се потопите и вие в този свят и да станете съпричастни към опазването на планетата ни.

Пътят ми към Южния полюс обаче започна на най-неочакваното място – галеч в дивата Африка. Именно там, в джунглите на Замбия и Ботсвана, се запознах не с кого да е, а със самия професор Пимпирев. Бяхме в един екип в телевизионно предаване, което отразяваше оцеляването на група известни българи в тежките условия на дивата природа. За мен бе повече от чест да се запозная с един от хората, поставили българското начало на Антарктида, да споделяме дните си и дори да живеем палатка до палатка.

За Антарктида четях от малка, както и вие, предполагам, но с особен копнеж. Още в първи клас баща ми носеше детски енциклопедии, от които започнаха да ме изумяват първо китовите. Четях всичко за тях и мечтаех да стана морски био-

Antarctica is through books, documentary films and photographs.

I would like to thank Professor Pimpirev for recognizing the importance of my project and inviting me to participate in the 23rd Bulgarian Antarctic expedition. I am also grateful to all the new companions I met along the way and the staff at the Bulgarian Antarctic Station for their support, hospitality and dedication.

I will not repeat what has been said so many times about Antarctica. My account is limited to my personal experiences and to curious facts about this unknown land. Because, as has been said by people with more experience than myself, Antarctica amazes you the most at the first encounter. It sharpens your senses and makes them ready to absorb at once everything that touches them. And the sensations are stronger than at any time later. I have recorded each one in order to communicate it as fully and vividly as I can to you, my readers, so that you too can immerse yourselves in this world and become committed to preserving our planet.

My journey to the South Pole began, however, from the most unexpected of places – distant, wild Africa. There, in the jungles of Zambia and Botswana, I met Professor Pimpirev for the first time. Both of us participated in a reality television show, where a group of Bulgarian celebrities competed in a series of challenges

лог. По-късно се оказа, че в България тази професия е трудноосъществима, и така си останах с четенето и страстта си към китове, особено гърбатите, и към Антарктида – любимия им свят, в който се хранят и отглеждат малките си. Колкото повече четях за това място, толкова повече пленяваше и мен.

След година, когато професор Пимпирев научи, че пиша роман, базиран на съвременни научни теории за света и чието действие се развива в Антарктида, както и за проекта ми за документална книга, която да направи Легения континент по-познат за хората, ме покани да се включа в 23-тата българска експедиция. Трябваше ми няколко минути, за да приема честта и отговорността.

related to survival in the wilderness. For me, it was a true honor to meet one of Bulgaria's pioneers in the exploration of Antarctica. We spent time together and even lived in adjacent tents.

I first read about Antarctica as a child. Perhaps you did, too. For me, however, this faraway frontier stirred a particular yearning. I was in first grade when my father bought me a children's encyclopedia, which introduced me to the fascinating world of whales. I read all I could find about those amazing animals and dreamed of becoming a marine biologist one day. Later in life and to my disappointment, I discovered that in Bulgaria this field of study is not well-developed as a professional career. My passion for whales, especially the humpbacks, and Antarctica, their favorite habitat, where they come to feed and raise their young, remained in the realm of books alone. The more I read, the more captivated I was.

About a year after our initial meeting in Africa, Professor Pimpirev learned that I was working on a novel based in Antarctica and incorporating the latest scientific theories about the world. I also shared with him my idea about a documentary book, intended to introduce the icy continent to the mass public. When he invited me to join the 23rd Bulgarian Antarctic expedition, it only took me a few short minutes to accept this honor and responsibility.

КАКВО Е АНТАРКТИДА?

WHAT IS ANTARCTICA?

Сигурно се питате защо мнозина се решават да пътуват със седмици и месеци към нея, полагат се на тежки изпитания и сериозни рискове, търпят лишения, движат се по ръба на човешкото оцеляване. Защо някои са дали живота си за нея, рискували са всичко, за да стигнат до нея, да я прекосят и дори да останат там завинаги?

Ще започна с това, че Антарктида е различна за всеки. Но за онези, които са ѝ се отдали, тя е страст, друг свят, докосване до същинската природа право в сърцето ѝ, сблъскване с крайностите и надхвърляне на собствените им лимити. Тя е началото и краят. Героизъм и достойнство. Лаборатория от най-висок клас за безценни научни открития и проучвания, врата към Космоса с неземните си условия, доближаващи се до онези от други планети. Времева капсула, съхранила информация за планетата ни от милиони години. Усеща

Some of you will probably wonder why a person would travel for weeks or even months to a destination filled with life-threatening perils, where existence clings to survival, demanding superhuman sacrifice and deprivation. Why, you might struggle to grasp, have so many given their lives and risked everything to reach this land, to cross it or remain forever in its icy grip?

My jumping-off point is that Antarctica is different for everyone. But for those rare few who surrender to it with all the passion of their beings, this unparalleled world opens up the heart of nature – a collision of polar extremes with a challenge to overcome one’s personal limitations. It is a beginning and an end; a call to valor and integrity. It is also a research laboratory where priceless discoveries are made, a gateway toward the Cosmos, where conditions on distant planets are best represented by the otherworldly landscape of Antarctica. It is a time capsule that for millions of years has been safekeeping the very DNA codes of our planet. It is a brush with immortality in the face of the extreme death-defying risks tackled by every polar explorer. Antarctica is the totality of existence, where everything else is forgotten, as nothing else is relevant.

не за вечност и безсмъртие заради всекидневните рискове за живота на всеки, гръзнал да стъпи в земите ѝ. Антарктида е абсолютното съществуване, в което всеки признава, че забравя за всичко останало и друго не му е нужно.

За България Антарктида е и национална гордост, защото отново можем твърдим, че с присъствието си на Ледения континент и ние даваме нещо на света. Всеки българин трябва да знае, че страната ни е една от малкото в света, успели и заслужили присъствието си там. А това освен подвиг е и международна политика. И последно, от Антарктида мнозина се връщат променени. Стана ми интересно защо се случва това и реших да наблюдавам внимателно себе си и колегите от експедицията, за да опиша тези трансформации.

Когато се върнах сред хората, които проявяваха любопитство относно пътуването и преживяванията ми, имаше и такива, които ме питаха: „Добре де, какъв ѝ е смисълът на Антарктида? Бяло, лед и какво?“, „За какво се ходи там?“, „Има ли полезни изкопаеми?“, „Нещо можеш ли да се лови?“, „Какъв ни е интересът да присъстваме там?“ и т.н. Тези въпроси ме шокираха. Изглежда мнозина нямат реална представа за

For Bulgaria, Antarctica is also a symbol of national pride, since our presence as participants in a research on that continent marks our contribution to the world as whole. Every Bulgarian should know that our country is one of the few to successfully earn a place among the nations represented on the southernmost continent – a remarkable political achievement. And last but not least, many return from Antarctica changed. I became interested in why this was happening and so decided to observe myself and my fellow expedition members closely, so that I could describe these transformations.

When I returned from my journey, those who were curious about what I had witnessed and experienced included quite a few who asked: “What is the point of Antarctica? Whiteness everywhere, lots of ice, so what?” “Why go there?”; “Are there any precious metals or minerals?” “Is it a good place to hunt?”; “What do we gain from the Bulgarian presence there?” Such questions astonished me. So many people lack a realistic idea of the South Pole and even less of the world we inhabit. Materialistic, profit-driven questions about the extraction of natural resources motivate a large number of people, oblivious or heedless of the fact that in this day and age, Antarctica is the only unspoiled sliver of our world.

As I see it, the icy continent is the last place on Earth where nature still exists in

Южния полъс. И още по-малко за света, в който живеят. Има ли полезни изкопаеми и ресурси? Ето какво движи голяма част от хората! А днес непокътнатата ни е останала само Антарктида.

За мен тя е последното място на планетата, където природата все още е девствена, където светът се е запазил такъв, какъвто е, не какъвто човекът иска да бъде – прокопан, замърсен и покрит с мини и заводи. Антарктида е мястото, където хората са се обединили в усилията си да го опазят от самите себе си. Това е единствената територия във Вселената (засега), където можем да изживеем усещането да изследваме друга планета. Буквално! Не само защото всяко камъче там те кара да се чувстваш, сякаш си попаднал в друга вселена, а защото условията най-много се доближават до онези, които ще ни посрещнат на спътника на Юпитер – Европа, и на Марс. Неслучайно НАСА тества именно там луноходи и апаратура, с които ще изследва други планети. Тук можем да наблюдаваме дори появата на нов живот, на нови видове и пътища на еволюцията, както и изчезването им, заради човешки грешки. Можем да видим и буквалния край на света – на онзи, съществувал на Земята, преди Антарктида да се

a pristine state, preserved as it was meant to be and not as we, humans, strive to re-shape it into our warped, soiled version, cratered by mines and polluted by factories. Antarctica is a different place, a place where we have actually united in our effort to protect nature from ourselves. It is the only place in the Universe (so far) where we can imagine what it might be like to live on an alien planet. Every pebble here evokes the sensation of an alternate world, and astronomical conditions closely resemble those that might greet us on Jupiter's satellite Europa, or on Mars. It is no coincidence that NASA (the National Aeronautics and Space Administration of the United States) conducts space equipment testing precisely on Antarctica. Here, we can witness the development of a new life, new species and new branches in the evolutionary tree, but also the irreversible disappearance of others, due to fatal human error. We can glimpse the end of a world long gone before the landmass of Antarctica broke off from South America to evolve into a brand-new continent. Here nature and its animal inhabitants have yet to encounter and fear the human species and the change and devastation we bring. Antarctica is the only remaining continent where the local fauna is still strictly protected from people's absurd and frivolous urges to hunt, kill, torture, cage-up, domesticate or otherwise mutilate those with whom we share a planet.

откъсне от Южна Америка и еволюцията ѝ да тръгне в съвършено нова посока. Имаме възможност да изследваме и наблюдаваме природата все още незамърсена и променена от хората. Както и животните, които все още нямат представа що за същество е човекът. Това е единственият континент в света, където животните са строго защитени от абсурдните приумици на хората да ги ловят, убиват, затварят, гушкат, мъчат и т.н. Или почти... Защото с всяка година броят на туристите нараства и неизбежно се увеличават и онези, които си позволяват да нарушават антарктическите закони и да гонят, пипат и гори да ловят местни животни. Те освен това отмъкват яйца и унищожават лишеите, които не стига, че са твърде малко, но и на година порастват само с милиметър.

Слава Богу, заради трудния достъп, опасностите и не на последно място – рестрикциите на Международния антарктически договор, тук все още не е пълно с милионери, които да стрелят по животните, да експлоатират земята или да си строят хотели и ски писти. Затова пък все още можем да изследваме уникални нюанси на глобалните климатични промени и на изтъняването на озоновия слой – проблем, който

Or at least that is what we are supposed to do ... In reality, with every passing year, the number of tourists visiting Antarctica has been growing – especially the number of those driven by the greedy instinct to hunt or otherwise violate the rules set to protect the region. Heedless of the consequences, such uninvited visitors chase, touch or even capture some of the local wildlife, take eggs or pick lichen, which is extremely rare and delicate and only grows by a few millimeters each year.

Meteorological dangers and the restrictions on the access to the continent, imposed by the International Antarctic Treaty System, have so far been the main deterrents before eager millionaire hunters and entrepreneurs hoping to develop the area for tourist, recreational or gaming purposes. Yet Antarctica allows us to observe the minutest of global environmental changes, such as the depletion of the atmosphere's ozone layer, which threatened the world ecology until recently (it has started to heal but a negative reversal is still a possibility – it is so delicate that human intervention in global climate can prove to be devastating.) Unbridled human consumption, leading to the destruction and irresponsible overuse of natural resources, has been one of the main causes for such unintended shifts in the ecological balance. In the last two centuries alone, human industrial activities have ravaged more than nature has been able

госкоро заплашваше света (огромната гупка, която се бе разкрила над Антарктида, започна да се затваря, но никога не е късно целостта ѝ да се наруши отново. Той е доста крехък и вмешателството на човечеството в глобалния климат може да се окаже пагубно). Основната причина за тези климатични промени е именно необузданата човешка дейност – хората, които все рушат, строят, унищожават, подчиняват природата. И само за два века са унищожили толкова от нея, колкото тя не може да сътвори за милиони години.

Балансът на земното кълбо е напълно нарушен и последствията тепърва ще се сгромолясват върху ни. На Антарктида можем да изследваме промените, свързани с цикличността на обръщането на магнитните полюси на Земята. Тук имаме шанса да се натъкнем на нови биологични видове и приспособления за живот, които да ни дават идея за формите и на извънземен живот. Тук все още можем да бъдем откриватели и част от природата вместо нейни унищожители; да се слеем с дивото без тълпи туристи; да срещнем и един рядък представител на човешкия род, който мисли за оцеляването на планетата и биологичните ѝ видове, а не за разрушаването ѝ с цел добив

to create over millions of years.

The equilibrium of our planet has been disrupted, and the dire consequences of this are yet to affect future generations. The cyclical shifts of Earth's magnetic poles and the projected impact of this phenomenon are an object of investigation for Antarctic researchers. Studies of previously undocumented bio-species and their unique evolutionary adaptations to the continent's severe climate help scientists in formulating theories about potential lifeforms that might inhabit other planets. Acting only as careful explorers, rather than as conquerors or subjugators of nature, those rare individuals who dedicate their lives to the preservation of nature in all its diversity and richness are able to glimpse the secrets of the wilderness from within, free from throngs of tourists or from entrepreneurs ready to exploit the continent for mineral extraction hunting and fishing.

Many people have asked me about fishing and hunting opportunities in Antarctica. Such questions not only bother me, but also sadden me profoundly. Why is it that for so many of us the first thoughts, associated with the discovery of new worlds, have to do with capturing, killing or devouring? To those who wonder what they might bring back from Antarctica, or what profit they might gain, I respond with hurried relief – nothing. I assure them that there are no hidden treasures or get-rich-quick op-

на полезни изкопаеми, строежи, лов и риболов.

Почти всеки втори ме питаше какви животни и риба сме ловили. И това силно ме разтревожи и натъжи. Нима това хрумва на човек, когато достигне до нови земи? Както и въпроси като: „Какво си донесе от там?“, „Какво печелим, че присъстваме там?“. Бързам да кажа на всички тях, че, слава Богу, там нищо не се лови, взема и печалба няма. Но има риск да изгубиш собствения си живот, та по-добре въобще да не стъпват на това място. Да оставят Антарктида на онези, които се опитват да я съхранят, да я изследват незабележимо, и на няколкото гържави, сред които и България, да поддържат дейността си. Гордея се с този факт. Консултативното ни членство към Антарктическият договор е едно от малкото значими неща, които сме постигнали на международно ниво. А антарктическите ни научни постижения са дали приноса си за пренаписване на историята на континента.

Един ден цивилизацията ще стигне и дотук. Наясно съм. И това ще означава, че сме достигнали лимита на планетата ни. Ще я напуснем ли тогава, за да сторим същото и с някоя друга? Защото където и да ходим, винаги ще носим

opportunities, only everyday dangers to one's life and limbs, and I sincerely advise them to focus their greed elsewhere. Let's leave Antarctica to those who strive to preserve it for the future and choose to study its secrets without disturbing its virgin state. Let's support the small group of countries, including Bulgaria, which have chosen to support this conservationist approach with their research activities. I am proud of this fact. Our nation's consultative membership in the Antarctic Treaty System is a significant achievement on an international level. Our contribution to the scientific discoveries brought about by Antarctic exploration has left a permanent mark in the history of the icy continent.

One day the relentless march of civilization will push its way there, too. I know that. When that day comes, the human race will have reached the final limits of its habitat – our planet Earth. What will we do then? Will we leave it in search of another planet to subject to a similar fate? Wherever we end up, we will always bring the same danger with us. Will we learn to prosper within our present world, our home planet, without depleting its resources irrevocably? Not flight, but change is the solution for our survival, and this change needs to begin with each and every one of us.

Change. Everyone comes back different from Antarctica, I was told. This piqued my interest and I decided to use

себе си. Или може би най-сетне ще се научим да живеем в света ни? Бягството не е решение. Нужна е промяна, която трябва да започне у всеки един от нас.

Казват, че от Антарктида мнозина се връщат променени. Стана ми интересно защо и реших да наблюдавам както самата себе си, така и колегите от експедицията, за да опишвам и тези промени.

myself and my travel companions as test subjects; to observe and record how we changed during our journey.

Любмила Филипова
Пътуване до края на света / A Journey to the End of the World

Превод на английския език *Величка Филипова*
Редактори *Мария Чунчева, Анджела Родел*
Коректори *Цвета Нинкова, доц. д-р Зелма Каталан*
Дизайн на корицата *Яна Аргиропулос*
Предпечат *Яна Аргиропулос*

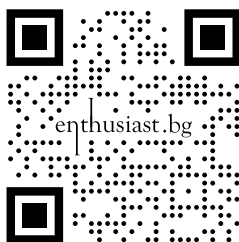
Българска. Второ преработено издание.
Формат 70x100/16
Печатни коли 18
ISBN 978-619-164-624-1

Издава

enthusiast

Запазена марка
на „Алто комюникейшънс енд пъблишинг“ ООД
София, бул. „Васил Левски“ №31
тел. 02/ 943 87 16
e-mail: office@enthusiast.bg

Книгите на „Ентусиаст“ може да закупите
от www.enthusiast.bg

Печат АЛИАНС ПРИНТ

„Книгата на Людмила Филипова не е дневник на пътуване или традиционен пътепис за екзотични места. Тя е послание да съхраним не само девствената природа и живот на Антарктида, но и да запазим за себе си човешките взаимоотношения в най-висшата им форма. Тя не е само за едно дълго пътуване през света, но и през нас самите.“

Проф. д-р Христо Пимпирев

“Ludmila Filipova's book is not a traditional travelogue or travel diary. It is a message, an appeal to preserve not only Antarctica's pristine nature and wildlife but also the best of our inner selves and of our human relationships. It is not just about a long journey across the world, but about one through our souls as well.”

Prof. Dr. Hristo Pimpirev

Цена: 30 лв./15.35 €

9 786191 646241

www.enthusiast.bg

